

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА І ЗНАЧЕННЯ ПЕРЕРОБЛЕННЯ ПЛОДІВ ТА ОВОЧІВ У ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

А. Ю. Токар, доктор сільськогосподарських наук

Н. С. Руда

Уманський національний університет садівництва

Проведено аналіз виробництва консервованих продуктів з овочів та плодів в Україні. Зазначено напрями і значення у забезпеченні споживання за науково обґрунтованими нормами

***Ключові слова:** овочі, плоди, ягоди, Продовольча безпека, консервовані продукти.*

Овочі та баштанні, фрукти і ягоди відносяться до основних нормованих продуктів харчування. Власне за гарантованих можливостей доступу всіх членів суспільства до корисних і безпечних продуктів у достатній кількості, здатних забезпечити потреби й харчові преференції для активного і здорового життя полягає забезпечення Продовольчої безпеки країни [5, 7]. Актуальність проблеми повноцінного харчування людей за науково-обґрунтованими нормами на сучасному етапі вивчали вчені в Україні – П.Г. Саблук, Г.М. Калетнік, С.М. Кваша, В.І. Власов, М.А. Лисак, О.В. Собкевич, В.М. Русана, Т.В. Стройко, О.В. Шлапак та за кордоном – І.Т. Мальтус, Д. Фостер, Д. Медуза, М. Месадович, Е. Пестель, Жозуе де Кастро.

За Концепцією наукового забезпечення розвитку галузей АПК України у 2011 – 2015 рр. [4] у галузі зберігання і переробки сільськогосподарської сировини та якості харчової продукції передбачається впроваджувати:

– технології заморожування, дефростації та зберігання сільсько-господарської сировини при понижених температурах у регульованому газовому середовищі з ультра низьким умістом кисню;

– біохімічні методи інтенсифікації технологічних процесів переробки харчової сировини і виробництва готових харчових продуктів;

– технології виробництва нового покоління харчових продуктів, які сприятимуть поліпшенню структури харчування та здоров'я людей різних вікових груп;

– рекомендації формування та функціонування системи управління якістю сільськогосподарської продукції й методи її контролю.

Підвищенню споживання овочів і фруктів сприяє також достатнє і своєчасне перероблення їх на консервовані продукти.

Методика дослідження і мета статті – на основі проведеного аналізу статистичної інформації про забезпечення населення України свіжими й консервованими овочами і фруктами узагальнити тенденції, їх причини і запропонувати заходи до розв'язання проблеми.

Результати досліджень. За даними різних авторів норми споживання овочів та баштанних коливаються від 161 до 170 кг, фруктів та ягід – від 75 – 90 кг на душу населення на рік [1, 3, 5]. Однак як показують статистичні дані населення України споживає овочів і фруктів значно менше рекомендованих норм.

За даними В. В. Писаренко [6] виробництво овочів у нашій державі має зростати й до 2020 р. досягти майже 10 млн. т. Найбільшою проблемою в Україні вважається зберігання овочевої продукції. Близько 20% овочів (морква, буряк,

капуста, цибуля) не доходить до споживача. Попит же на овочі зростає як збоку населення так і переробних підприємств.

Виробництво овочів, плодів і винограду на 1 особу в Україні (табл. 1) показує на те, що дійсно виробництво овочів здатне задовольнити потреби населення. Виробництво овочів стабільно зростає протягом останніх років, і це досягається за рахунок збільшення урожайності овочів, що у 2012 році сягнула 199 ц з 1 га [11].

У 2012 році в Україні досягнуто виробництво овочів 220 кг на одну особу, виробництво плодів і ягід всього 44 кг, що далеко від раціональних норм споживання, особливо за високого відсотку реалізації продуктів за іншими напрямками, зокрема овочів 51,1%, плодів і ягід – 58% [10, 11]. Тоді як на переробні підприємства реалізовано у 2012 р. овочів 41,5%, плодів і ягід – 25,9% від вирощеного врожаю. Аналогічні тенденції й за попередні роки.

1. Виробництво овочів і фруктів в Україні на 1 особу, кг [11]

Назва	Рік					
	2000	2008	2009	2010	2011	2012
Овочі	118	172	181	177	215	220
Плоди	30	33	35	38	41	44
Виноград	10	9	10	9	11	10

Є.І. Сизенко [8] відмічає, що ресурсний потенціал держави достатній для раціонального харчування населення овочами і плодами. Одночасно забезпечення населення плодоовочевою продукцією власного виробництва впродовж року можливе овочами на 50 – 60%, фруктами – 20 – 25%. Головна причина полягає у втратах продукції на всіх етапах її просування до споживача, особливо на стадії зберігання, де втрати сягають 35 – 40%. Забезпечення сховищами складає лише 70%, і тільки 30% з таких мають штучне охолодження. В державі практично немає сховищ з РГС і штучним холодом.

Раціональне зберігання овочів і плодів – це найважливіший резерв для покращення забезпечення населення цими продуктами (додатково можна одержати 15 – 20% продукції). Вагомим у круглорічному забезпеченні споживання населенням за науково-обґрунтованими нормами є також своєчасне перероблення овочів і фруктів на консервовані продукти.

Індекс виробництва харчових продуктів [9] перероблення та консервування овочів та фруктів: 2001 – 127,3%; 2002 – 122,5; 2003 – 139,3; 2004 – 120,3; 2005 – 129,8; 2006 – 109,6; 2007 – 113,1; 2008 – 100,4; 2009 – 92,7%, 2010 – 58,5; 2011 – 107,6% до попереднього року.

Отже, до 2007 року відмічалось зростання в Україні виробництва консервованих овочів та фруктів, а в 2009 році – зниження виробництва порівняно з 2008 роком і тільки у 2011 р. відмічається зростання виробництва останніх порівняно з виробництвом у 2010 році.

Динаміка виробництва консервованих продуктів в Україні наведена у табл. 2.

В середньому населення України мало можливість споживати в 2006 – 2009рр. 23,5 кг консервованих овочів і фруктів, що здатне задовольнити річну потребу в овочах і плодах (238 кг на одну особу в рік) на 9,9%.

Статистичні дані про виробництво консервованих овочів та фруктів дещо інші у довідниках [10 – 12]. Зокрема індекси виробництва харчових продуктів перероблення та консервування овочів і фруктів: 2008 – 97,5; 2009 – 84,1%, 2010 – 94,4; 2011 – 110,4; 2012 – 110,5% до попереднього року.

2. Виробництво консервованих продуктів в Україні, тис. т [9]

Продукти	Рік								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Соки, фруктові та овочеві нектари	400	473	672	744	1077	977	733	376,3	379,9
Овочі консервовані натуральні	92,9	102	150	158	101	140	147	118	154
Джеми, желе фруктові, пюре та пасти фруктові чи горіхові	70,5	61,2	93,9	80,7	84,7	92,2	62,2	56,9	59,4
Разом	563,4	636,2	915,9	982,7	1262,7	1209,2	942,2	551,2	593,3

У табл. 3 і 4 представлені дані з виробництва консервованих продуктів з овочів та фруктів на одну особу.

3. Виробництво консервованих продуктів на одну особу в Україні, кг [9]

Продукти	Рік						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Соки, фруктові та овочеві нектари	8,4	10,0	14,3	15,9	23,2	21,1	15,9
Овочі консервовані	1,9	2,1	3,2	3,4	2,2	3,0	3,2
Джеми, желе фруктові, пюре та пасти фруктові чи горіхові	1,5	1,3	2,0	1,7	1,8	2,0	1,4
Разом	11,8	13,4	17,5	21,0	26,4	26,1	20,5

4. Виробництво консервованих продуктів на одну особу в Україні, кг [10 – 12]

Продукт	Рік				
	2008	2009	2010	2011	2012
Соки натуральні, крім томатного	10,2	7,9	8,2	8,3	9,9
Овочі консервовані натуральні	3,0	3,2	2,6	3,4	2,7
Джеми, желе фруктові, пюре та пасти фруктові чи горіхові	2,0	1,4	1,2	1,3	1,4
Разом	15,2	12,5	12,0	13,0	14,0

Тенденція зростання виробництва соків на одну особу спостерігалася з 2003р. до 2007р., у наступні роки – спадання, у 2009 році вироблено 15,9 кг (табл.3) і 7,9 кг (табл. 4). Починаючи з 2010 року оновилося тенденція до зростання. Зважаючи на те, що споживання соків населення дуже низьке, виробництво яких у 2012 році складало 9,9 кг на одну особу за рік. Тоді як, соки багаті на вітаміни, полі феноли, пектинові речовини, зольні елементи, рекомендовані для вживання здоровим людям як профілактичні, дієтичні та продукти функціонального призначення, а також хворим на атеросклероз, ішемічну хворобу серця, ожиріння, із захворюваннях шлунково-кишкового тракту, особливо людям похилого віку та дітям. Варто

зазначити, що росіянин за рік споживає 12 літрів, європеєць – 30, американець – 60 літрів соків з овочів і плодів. Водночас імпортовані соки і пюре для дитячого харчування у 2006 – 2010 рр. склали 43 – 76% ринку, що у 2 – 3 рази перевищує граничне (порогове) значення індикатора продовольчої незалежності [2].

Для овочів консервованих натуральних відмічаються значні коливання, і для фруктових концентрованих продуктів також тенденція нестабільна (табл. 3, 4). Хоч консервовані овочі та плоди збагачують раціон харчування впродовж цілого року, взимку та навесні здатні поповнити організм людини цінними інгредієнтами, а закусочні та обідні консерви значно полегшити ще й працю господинь. Загалом виробництво консервованих овочів та плодів у нашій державі недостатнє і потребує збільшення.

Висновки. В Україні виробляється достатня кількість овочів для задоволення потреб населення за рахунок внутрішнього виробництва, але недостатня кількість плодів і ягід для повного задоволення потреб населення, хоч є достатні резерви для збільшення їх виробництва.

Значна частина вирощеного врожаю овочів та плодів не доходить до споживачів через погано налагоджену систему зберігання у свіжому вигляді та використання за непрямим призначенням.

Для забезпечення рекомендованих норм споживання овочів і фруктів як складової Продовольчої безпеки країни необхідно розширювати виробництво за зберігання їх у свіжому вигляді та перероблення на консервовані продукти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко А.А. Забезпечення продовольчої безпеки України в умовах реформування і регулювання аграрного сектору економіки: Автореф. дис. канд. екон. наук – 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК". — Луганськ, 2005. — 20с.
2. Дроздова В.А. Зони ведення органічного сільського господарства як сировинна база для виробництва дитячого харчування / В.А. Дроздова // Економіка АПК. — 2012. — №2. — С. 166 – 171.
3. Завальнюк О.М. Новітня аграрна історія України / Завальнюк О.М., Рибак І.В. — Кам'янець-Подільський: Абетка – НОВА, 2004. — 288с.
4. Інформація про проект концепції наукового забезпечення установами УААН розвитку галузі агропромислового комплексу України в 2011 – 2015 роках // Економіка АПК. — 2009. — №11. — С. 148 – 152.
5. Пасхавер Б.Й. Продовольча доступність / Пасхавер Б.Й. // Економіка України. — 2001. — №7. — С. 69 – 77.
6. Писаренко В.В. Перспективи розвитку галузі овочівництва / Писаренко В.В. // Економіка АПК. — 2010. — №7. — С. 39 – 42.
7. Саблук П.Г. Продовольча безпека України / Саблук П.Г., Білорус О.Г., Власов В.І. // Економіка АПК – 2009. — № 10. — С. 3 – 7.
8. Сизенко Е.И. Неотложные задачи пищевой и перерабатывающей промышленности / Е.И. Сизенко // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2009. — №6. — С. 8 – 9.
9. Статистичний щорічник України за 2009 рік/За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за випуск Н.П. Павленко. — К.: Державне підприємство "Інформаційно-аналітичне агентство", 2010. — 566с.

10. Статистичний щорічник України за 2011 рік / За ред. О.Г. Осауленка. Відп. за випуск О.Е. Остапчук. — К.: ТОВ "Август Трейд", 2012. — 558 с.
11. Статистичний щорічник України за 2012 рік / За ред. О.Г. Осауленка. — К.: Державна служба статистики України, 2013. — 558 с.
12. Україна в цифрах 2012: [Статистичний збірник] / За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за випуск О.Е. Остапчук. — К.: ТОВ "Август Трейд", 2013. — 248 с.

Annotation

А. Е. Токарь, Н.С. Руда

ПРОДОВОЛЬСТВЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ПЕРЕРАБОТКИ ПЛОДОВ И ОВОЩЕЙ В ЕЕ ОБЕСПЕЧЕНИИ

На Украине выращивается достаточное количество овощей для удовлетворения потребностей населения за счет внутреннего производства, а именно 220 кг на душу населения за год в 2012 году, при рекомендованой норме потребления 161 – 170 кг. Анализ реализации урожая показывает, что 51,1% выращенных овощей реализуется по другим направлениям и только 41,5% реализуется перерабатывающим предприятиям. По этой причине более половины выращенных овощей не доходит к потребителю в качестве продуктов питания. Главная причина заключается в потерях продукции на всех этапах ее продвижения к потребителю, особенно на стадии хранения, где потери составляют 35 – 40%. Обеспечение хранилищами составляет всего 70% и только 30% из них имеют искусственное охлаждение. В стране практически нет хранилищ с РГС и искусственным холодом.

Обеспечение населения у фруктах собственного производства на Украине значительно хуже, поскольку вырабатывается недостаточное количество плодов и ягод для полного обеспечения потребностей населения (54 кг на 1 человека, при норме потребления 75 – 90 кг на одного человека за год). Одновременно на Украине существуют резервы для их производства. Реализация по другим направлениям плодов и ягод – 58%, тогда как на перерабатывающие предприятия реализовано плодов и ягод 25,9% от выращенного урожая.

Производство соков из овощей, плодов и ягод на Украине всего 9,9 кг на человека за год, что в разы меньше от потребления в других странах. Экспорт продуктов детского питания в 2 – 3 раза превышает предельное (пороговое) значение индикатора продовольственной независимости страны.

Для обеспечения рекомендуемых норм потребления овощей и фруктов, как составляющей Продовольственной безопасности страны, необходимо расширять производство, улучшить их хранение в свежем виде и переработку на консервированные продукты, особенно соки и продукты детского питания.

Ключевые слова: *овощи, плоды, ягоды, Продовольственная безопасность, консервированные продукты.*

Annotation

A.Yu. Tokar, N.S. Ruda

FOOD SECURITY AND THE SIGNIFICANCE OF PROCESSING FRUITS AND VEGETABLES IN ITS IMPLEMENTATION

In Ukraine sufficient amount of vegetables is produced to meet the needs of the population at the expense of domestic production, including 220 kg per person per year in 2012, according to the recommended consumption rate of 161 – 170 kg. Analysis of the realization of vegetables yield shows that 51.1% of the grown yield is realized in other directions and only 41.5% is realized to processing enterprise. So, for this reason, more than the half of grown vegetables does not reach consumers as a food. The main reason is the loss of production at all stages of its moving to the consumer, particularly during storage, where losses reach 35 – 40%. Provision with warehouses is only 70%, and only 30% of them are with refrigeration. Just a small amount of warehouses with refrigeration there are in the country.

Provision of population with fruits of own production in Ukraine is much worse, as insufficient amount of fruits and berries are produced to meet the needs of the population (54 kg per 1 person in 2012, with consumption rate of 75 – 90 kg per capita per year). However, in Ukraine there are sufficient reserves to increase their production. Realization by other directions of fruits and berries – 58%, while to processing enterprises 25.9% of fruits and berries of the grown yield are sold.

Production of juices from fruits and berries in Ukraine is just 9.9 kg per capita in 2012, that is far less than consumption in other countries. Export of infant food is in 2 – 3 times higher than the limit (threshold) value of the indicator of food independence of the country.

To ensure the recommended rates of consumption of fruits and vegetables as a part of the food security of the country, production of the storage of fresh fruits and vegetables and their processing on canned foods should be expanded, especially on juices and infant food.

Key words: *vegetables, fruits, berries, food security, canned foods*

УДК 336.22:336.226.11(477)

ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Л. В. Барабаш, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Запропоновано напрями підвищення соціальної спрямованості податку на доходи фізичних осіб, які полягають у диференціації рівня мінімальної заробітної плати відповідно до кількості осіб, що перебувають на утриманні платника, та застосуванні показника неоподаткованого мінімуму.

Ключові слова: *неоподатковуваний мінімум, мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум, податок на доходи фізичних осіб, соціальна спрямованість податку.*

Бюджет є основою життя держави. А податки, в свою чергу, є основними джерелами бюджетних надходжень. Серед них основними за розмірами акумульованих сум є податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств і податок на доходи фізичних осіб.

Особливістю саме податку на доходи фізичних осіб, що вирізняє його з-поміж інших податків і платежів, є обширність бази оподаткування, відносна стійкість до коливань економіці держави та значна кількість платників. Проте існують і вагомні недоліки: невідповідність сучасним вимогам рівнів прожиткового мінімуму мінімальної заробітної плати, які є базисом як розрахунку пільг по даному податку, так і основним доходом, з якого платники його сплачують. Саме вони є й основою соціальної складової даного податку, яка не відзначається лояльністю по відношенню до платників. Пояснюється це тим, що зарубіжні аналоги прибуткового податку ґрунтуються на прогресії в справлянні платежу, а Україна обрала більш жорсткий, пропорційний механізм.

Акцентування уваги на особливостях механізму оподаткування доходів фізичних осіб зустрічається у наукових працях В. Гейлі, В. Гриньова, Д. Деми, П. Лайка, І. Луїної, В. Мартиненка, А. Мачульської, М. Назарова, Р. Римарської, М. Рудої, В. Синчака, А. Соколовської, Н. Танклевської, Н. Фролової, Л. Худолій, І. Чугунова, К. Швабія, С. Юрія та інших науковців.